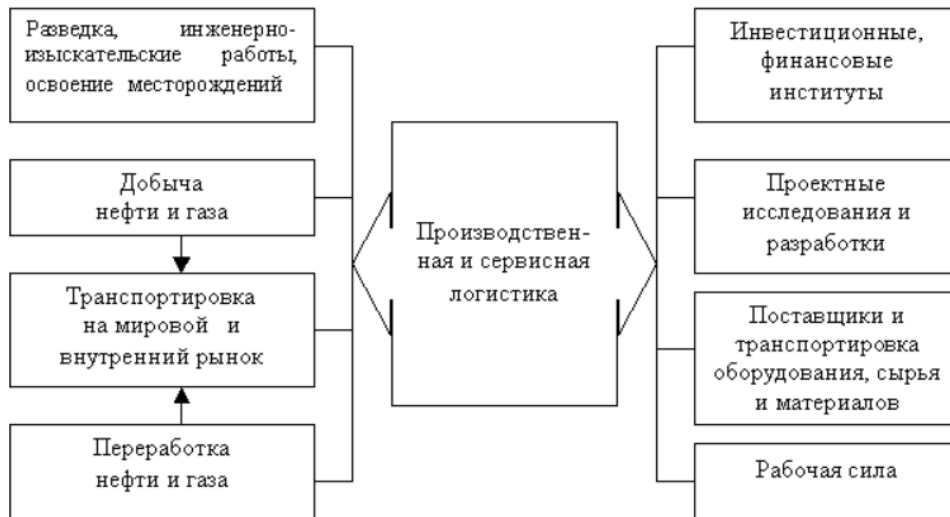

7 Мұнай барлау ісіндегі жобаларда логистиканы қолдану

Қазақстан Республикасының мұнай-газ кешені экономиканың басым, жетекші саласы, егеменді мемлекет экономикасының аса маңызды құрамдас бөлігі, экономиканы тұрақтандыруға елеулі үлес қосатын елдің базалық салаларының бірі болып табылады. Мұнай-газ саласын дамытудың негізгі басымдықтары мыналар болып табылады: Ұлттық энергетикалық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, энергия ресурстарын ұлғайту, оларды тиімді пайдалану, экспорттық және ішкі құбырларды салу. Мұнай саласындағы логистика жүйесі-бұл кері байланысы бар бейімделген жүйе, оның шекарасында бірнеше элементтерден, кіші жүйелерден тұратын және сыртқы ортамен дамыған байланыстары бар және жүйе элементтері арасындағы берік, тұрақты байланыстары бар жеке логистикалық операциялар. Өндірістегі логистиканы дамытудың негізгі үрдістеріне компаниялардың уақытты және уақытты қысқартуға ұмтылысын жатқызуға болады.

Мұнай компанияларына сапалы сервистік қызмет көрсету негізінде кешенді басқару деңгейін арттыру мақсатында логистикалық жүйелерді енгізу мұнай-газ саласын одан әрі дамытудың маңызды шарты болуға тиіс. Қазақстанның мұнай-газ кешенін тұтастықтың, өзара байланыстың барлық белгілері бар микрологиялық жүйе ретінде төрт негізгі блокты: мұнай мен газды барлау және өндіру; құбыр көлігі немесе көмірсутегін тасымалдау; мұнай өңдеу; өткізу, өткізу сияқты ұсынуға болады. Микро-логикалық деңгейде бұл блоктар мұнай саласының логистикалық жүйесінің маңызды элементтеріне айналады, ол былайша ұсынылуы мүмкін (сурет. 1).

Сур. 1. Кәсіпорынның логистикалық жүйесі

Мұнай және газ өнеркәсібі

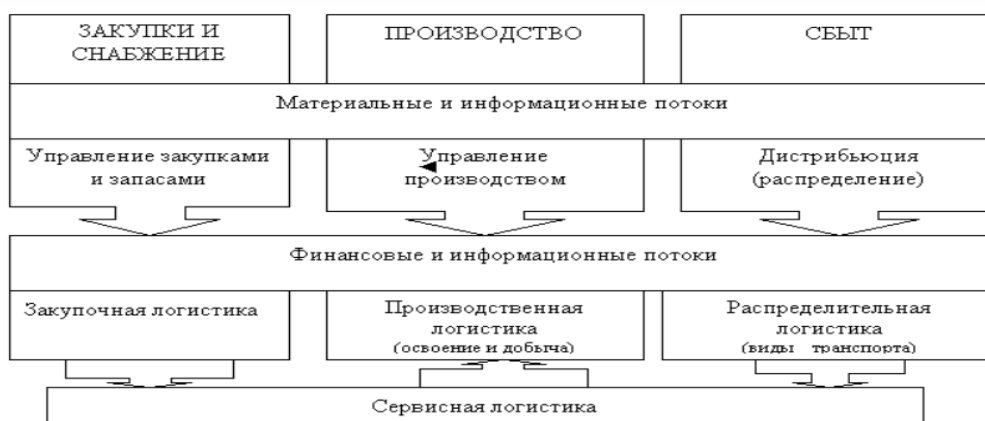
Мұнай өнімдерін жеткізудің барлық блоктарын қамтитын логистикалық жүйе мұнай кешеніне баламалы құны салыстырмалы түрде төмен болған кезде көмірсутектерді өндіру мен қайта өңдеуді жүргізуге мүмкіндік беретін, саланың өндірістік және экспорттық мүмкіндіктерінің маңыздылығын арттыра отырып, салыстырмалы артықшылық жасайды.

Мұнай өндіретін кәсіпорынның өндірістік логистикасы кәсіпорынның (компанияның) ішкі ортасының шеңберінде көмірсутектерді әзірлеу және өндіру кезінде жобалау, ресурстық ағындарды басқару кіреді.

Мұнай өндіретін кәсіпорынның сервистік логистикасы оларға деген өз сұранысына (кәсіпорынның Машиналар, жабдықтар, материалдар сатып алуы) байланысты және басқа сатып алушылардың көмірсутектеріне (тасымалдау және сату) сұранысқа байланысты материалдық ағындарды басқаруға бағытталған оның логистикалық жүйесінің ажырамас бөлігі ретінде қарастырылады. Бұл ретте сервистік логистика нақты кәсіпорынның қызметін қамтамасыз етеді, бөгде жеткізушілерден қызметтер мен материалдарды алады, сондай-ақ сатумен өзара іс-қимыл жасайды. Бұл экономиканың мұнай секторының логистикалық жүйесінің бірінші ерекшелігі.

Тауар қозғалысы процестерінде өнеркәсіптік логистиканы қолдану мүмкіндігі ғылыми-техникалық прогрестің қазіргі заманғы жетістіктерімен, жаңа ақпараттық технологияларды дамытуға және логистикалық үдерісті басқаруды компьютерлендіруге негізделген. 2015 жылға дейінгі индустриялық-инновациялық даму стратегиясына сәйкес. ел экономикасы инновациялық процестерді жандандыру, жаңа технологиялық құрылымдарды енгізу, өңдеу өнеркәсібіндегі жаңа процестерді дамыту, инновацияларды жылжыту, алдыңғы қатарлы шетелдік технологиялардың нақты трансфертін қамтамасыз ету және өндірістің барлық салаларына халықаралық стандарттарды енгізу арқылы сервистік және технологиялық дамуға көшуге дайын болуы тиіс. Бұл идеяны іске асыратын логистикалық жүйені дамытуға тұжырымдамалық көзқарас жер қойнауын пайдалану саласында жеткізу (Сатып алу), өндіру және бөлу тиімділігін арттыруға бағытталған кешенді логистикалық тәсілге негізделген.

Жер қойнауын пайдаланудағы логистикалық жүйені дамытудың келесі ерекшелігі мұнай компаниялары, өнімнің егжей-тегжейлі ассортименті бар фирмалардан айырмашылығы, тарату жүйесін орталықтандыруға ұмтылмайды. Шикізат салаларының, атап айтқанда, мұнай өнеркәсібінің қызметіне келетін болсақ, осы кәсіпорындардың функционалдық қызметін қамтамасыз ететін сервистік жеткізілімдер мен қызметтерді басқаруға логистика ерекше маңызға ие. Көптеген әртүрлі құрамдас бөліктердің күрделілігіне және бірыңғай мақсатты болуына қарамастан, мұнай компаниясының логистикалық жүйесін логистиканың бірнеше функционалдық салаларына бөлуге болады, олар кез келген кәсіпорында материалдық, қаржылық және ақпараттық ағындардың бірлігін қамтамасыз етуде өзара байланысты (сурет. 2).

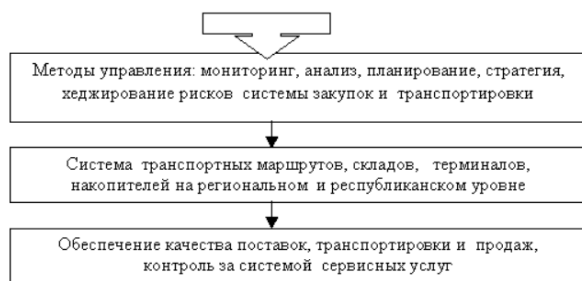

Сур. 2. Мұнай өндіретін кәсіпорын логистикасының функционалдық бағыттары

Сервистік логистика қызмет түрлері арасындағы ұйымның соңғы нәтижесіне бағытталған. Аса қымбат компоненттер бірден қызмет көрсету бағасын азайтады. Басқаша айтқанда, белгілі бір саладағы бәсекелестік жағдайында фирманың құнын құру тізбегі америкалық экономист М. Портер құндылықтар жүйесі деп атайтын ірі қызмет жүйесінің бір бөлігі болып табылады [2].

Мұнай компанияларының сервистік логистикасы шикізат, материалдар, жинақтаушылар, жабдықтар жеткізушілердің қызметтер құндылықтарының жүйесін, сондай-ақ сатып алушыға дайын өнімді жеткізу (тасымалдау) бойынша қызметтер құнын құру тізбегін қамтиды. Компанияның тауарлары (мұнай, газ) сатып алу, экспорттық сату және ішкі тұтыну арналары бойынша өтеді, уақыт өте келе мұнай өндіруші кәсіпорындардың өнімдерін тұтынушы құндылықтары жүйесіндегі кумулятивті элемент болып табылады. Мұнай-газ секторында сервистік логистиканы пайдалану шартты түрде өнім сатып алу, жеткізу және бөлу саласын қамтиды және мұнай-газ өндірудің өндірістік циклінің осы салаларында ағындарды жылжытуды жақсартуға және осы жылжытуға шығындарды азайтуға бағытталған (3-сурет). "Қазақстан темір жолы" ҰК "АҚ президенті Асқар Мамин мен" Самұрық-Қазына "ұлттық әл-ауқат қоры" АҚ президенті Асқар Мамин "Самұрық-Қазына" ұлттық әл-ауқат қоры "АҚ-ның Басқарма Төрағасы Қайрат Келімбетовтің қатысуымен" Самұрық-Қазына "ұлттық әл-ауқат қоры" АҚ-ның Басқарма төрағасы Өмірзақ Шөкеевтің қатысуымен "Самұрық-Қазына" ұлттық әл-ауқат қоры "АҚ-ның Басқарма төрағасы Өмірзақ Шөкеев пен" Самұрық-Қазына "ұлттық әл-ауқат қоры" АҚ Басқарма төрағасы

Уақыт пен ырғақты басқару мұнай мен газды жеткізу (шикізат, жабдық, жинақтаушы) және тасымалдау процесі

Сур. 3. Мұнай және газ өндіру бойынша қызметтердің логистика жүйесі

кәсіпорындар

Мұнай-газ өңдеу өнеркәсібінің дамуымен шикізат салаларының коммерциялық тәжірибесінде (мысалы, мұнай өндіру холдингі) жиынтық шығындар әдісі пайдаланылуы мүмкін, оған сәйкес шығындарды есептеу функционалдық негізде емес, түпкі нәтижеде жүзеге асырылады.

Логистикалық тұжырымдаманы іске асыру өндірістік циклдің уақытша шығындарын және тапсырыстарды орындау мерзімдерін, материалдар мен дайын өнім қорларын қысқартуға, Инновациялық процестерді жетілдіруге және шарттық міндеттемелерді мүлтіксіз сақтауға, барлық материалдық ағындардың өндірістік процеске кірігуін күшейтуге бағытталған. Логистиканы басқару процесінің барлық иерархиялық деңгейлерінде ақпаратты толық және барабар көрсету үшін жеткізушімен шарт жасасудан бастап түпкілікті өнімді тұтынуға дейін материалдық ағындардың қозғалысын көрсететін коммуникациялардың тиімді жүйесін құру қажет. Логистикалық менеджмент (функционалдық логистикалық басқару) әртүрлі экономикалық қатынастарды қаржылық-экономикалық және құқықтық қамтамасыз етудің жай-күйіне айтарлықтай әсер етеді. Ең алдымен, бұл көлік қызметтері нарығына, қойма шаруашылығын ұйымдастыруға және жұмыс істеуіне, сервистік ұйымдардың қызметін дамытуға қатысты.

Мұнай өндіретін кәсіпорындардағы логистикалық жүйенің төртінші ерекшелігі, шығындардың едәуір бөлігін келісімшарттық аумақты барлауға, нәтижелерді өңдеу мен бағалауға, бағалау ұңғымаларын бұрғылауға арналған шығындар құрайды), жобалау жұмыстары, вахталық кент және өндірістік инфрақұрылым салу. Нәтижесінде көмірсутегі кен орындарын өнеркәсіптік игеру барлық шығындардың 15-20%-ын алады, табиғат қорғау шараларының құны-15%. Соңғы табиғат қорғау заңнамасын қатаңдату есебінен өсуді жалғастыратынын атап өткен жөн, өйткені мұнай өндіру кейде мұнай кен орнының жоғары сағалық қысымымен, күкіртсутегінің жоғары

концентрациясымен, биологиялық ресурстар үшін қауіпті қосылыстар-этиметилмеркаптандардың болуымен байланысты.

Жер қойнауын пайдалану саласындағы сервистік логистикамен байланысты Қазақстанның мұнай өндіруші кәсіпорындарын дамытудың бесінші ерекшелігі бар. Британдық үкіметтік сауда-инвестициялық Палатаның бастамасы бойынша құрылған британдық компаниялар тобы Қазақстанның мұнай-газ бизнесінің қазақстандық және британдық серіктестері ынтымақтастығының инфрақұрылымдық базасын дамытудың негізгі бағыттары қатарында мұнай-газ жобаларына жергілікті қатысуды ұлғайту проблемасын шешуді қарастырады.

Алтыншы ерекшелік белгілі орталықтарда мұнай-газ кәсіпорындары үшін ақпараттық менеджменттің компьютерлік жүйесін құру және дамыту жолымен Қазақстан Республикасының табиғи ресурстарын пайдалануды басқару және бақылау жүйесінде логистиканы пайдаланудың айқын қажеттілігі болып табылады.

Логистика Компанияның корпоративтік стратегиясының маңызды бөлігі болып табылады. Логистика бәсекелестік тауар нарығында стратегиялық қару ретінде пайдаланылады, өйткені кәсіпорындар қызметінің тиімділігін арттырудың жаңа көздерін іздестіруді қамтамасыз етеді, өндірістен тыс резервтер аймағын кеңейтуге, кәсіпорынның, кәсіпорынның ресурстық әлеуеті құрамдас элементтерінің өзара іс-қимылын оңтайландыруға алып келеді.